

DISPUTATIO III.

De Relationibus Divinis.

Ad questionem 88. D. Thom.

Quærit Philosophi quid illud sit, quod maximum in minimo est? Consent aliqui rationalem animam esse, quæ tota est in toto corpore, & tota in minima ejus parte. Existimant alii Deum esse, qui totus ubique est, & nulli est. Verissima est utraque sententia: mihi tamen adde- dere licebit, relationem maximum quid in minimo esse. Vix enim explicari potest, quanta sit ejus tenuitas, debilitas, ac fragilitas. Nullius fere est entitatis & substantiæ, nullius activitatis ac efficaciz, nullius soliditatis ac per- manentiz; vaga semper ac nutans, semperque mobilis in- ter duos terminos, huc & illuc discurrit; & vel subjecti cui adhaeret, vel termini quem respicit, destructione, vel propriæ fragilitatis pondere, eodem fere momento quo na- scitur, evanescit. Ubi tamen in Deo reperitur, tanta est ejus dignitas, nobilitas, ac majestas, ut sacratissimum Trinitatis mysterium, quo nihil in Christiana Religione nobilius & excellentius est, in solis relationibus originis fundatur ac subsistat, illisque divina constituuntur ac di- stinguantur persone; ac denique illis sublati, penitus ruerent præcipua nostre fidei fundamenta. Unde Angelicus Doctor, ubi de divinis processionibus, quæ sunt funda- menta divinarum relationum differunt, statim de ipsis re- lationibus disputat; æcturus postea de divinis personis, tam in communi, quam in particulari.

ARTICULUS I.

An inter relationem divinam, & divinam essentiam, sit aliqua distinctio actuali ante operationem intellectus?

§. I.

Præmittuntur quæ sunt certa de fide, & referuntur sententia.

Suppono primo tamquam certum de fide, dari in Deo rela- tiones reales. Quod, relictis pluribus Conciliorum & SS. Patrum testimoniis, duplici ratione probat D. Thomas hic art. 1. Prima habetur in argumento: sed contra his ver- bis: Pater non dicitur nisi a paternitate, & Filius a filiatione: si igitur paternitas & filiationis non sunt in Deo realiter, sequi- tur quod Deus non sit realiter Pater, nec Filius, sed secundum rationem intelligentiam tantum, quod est hæres Sabelliana.

Quod si contra rationem istam objicias: Deus dicitur realiter dominus, & tamen ratio domini non est realis in Deo. Similiter Christus denominatur realiter filius B. Virginis, & tamen filiationis in ipso non est nisi ratio rationis, ut docet S. Thom. 3. p. quest. 35. art. 5. Ergo est ratio paternitatis, non realis, sed rationis esset, do- nominaret tamen realiter Patrem.

Respondet denominationem a nomine relativo tunc ef- se realem, etiam si ratio sit rationis, quando fundamen- tum est reale, a quo tunc procedit realis denominatio: unde licet ratio domini in Deo, & filiationis in Chri- sto, rationis sit; quia tamen earum fundamentum est reale, nempe creaturarum productio, & B. Virginis gene- ratio: Deus dicitur realiter dominus, & Christus realiter filius B. Virginis. Ceterum in Patre divino, si pa- ternitas non esset realis, non daretur reale fundamen- tum; nam paternitas supra generationem fundatur, quæ requirit realem distinctionem geniti a generante, cumque distinctio in divinis personis sumatur a relationibus, si iste non esset realis, distinctio realis inter personas esse non posset, ac proinde nec realis generatio unius ab al- tera, supra quam fundatur paternitas: unde sublata reali- tate relationum, reale fundamentum non manet, a quo possit denominari realiter Pater.

Secunda ratio, quam habet S. Doctor in corpore arti- culi, sic ab eo proponitur: Cum aliquid procedit a princi- pio ejusdem nature, necesse est quod ambo scilicet procedens & id a quo procedit, in eodem ordine conveniant; & sic oportet quod habentur reales respectus ad invicem. Cum igitur procedens in Divinis sit in identitate nature, necesse est quod relationes, quæ secundum processionem divinas accipiuntur, sint relationes reales.

Præterea: Cum persona divina realiter distinguatur, & hæc distinctio non possit esse secundum aliquid absolutum, quia perfectiones absolute toti Trinitati communes sunt, necesse est illam defini ab aliqua relatione reali: & sic necessario ipsi debent in Deo relationes reales. Ita di- scernitur idem S. Doctor q. 8. de potentia art. 1.

Confirmatur: Cum divina persone summa unitate ac simplicitate gaudeant, minima omnium oppositionum de- bent inter se opponi ac distingui: Sed oppositio relativa om- nium minima est; nam illa quæ contradictorie, contrarie, aut privative opponuntur, sese mutuo excludunt, & ab eo-

dem subiecto expellunt; quæ autem relativa oppositione gaudent, tantum abest quod sese excludant aut expellant, quin potius in se mutuo inferant ac ponant, ut uno destruc- to non possit aliud subsistere: Ergo in Trinitate necessario poni debent relationes reales, quibus divina persone inter se relative opponantur, & realiter distinguantur.

Neque huic orthodoxæ veritati officii quod dicit Boetius in libro de Trinitate: Similis est ratio in Trinitate Patris ad Filium, & utriusque ad Spiritum Sanctum, ut ejus quod est idem, ad id quod est idem. Non officit, inquam, quia ut declarat D. Thom. hic art. 1. in resp. ad 2. Boetius assimilat rela- tiones, quæ sunt in Divinis relationibus identitatis, (quæ est secundum rationem tantum) non quantum ad omnia, sed quantum ad hoc solum, quod per hujusmodi relationes non di- versificatur substantia, sed nec per relationem identitatis.

Quando vero ipsemet S. Doctor in corpore ejusdem arti- culi ait: Solum in his quæ dicuntur ad aliquid, invenitur ali- quod secundum rationem tantum, & non secundum rem; non in- tendit docere relationem in creatis non esse verum accidens reale, & realiter afficiens subiectum, sed loquitur de ratio- ne in communi, & secundum rationem analogam, quæ abstrahit a relatione reali & rationis; illudque inter relationem & alia prædicamenta discrimen constituit, quod licet in aliis prædicamentis possit fingi aliiquid secundum rationem, puta chimara, per modum substantiæ, quantitatis, aut qualitatibus; in ea tamen, nec ratio substantiæ, nec quanti- tatis, nec qualitatibus, vere & absolute invenitur; sicut in relationibus quas intellectus format, vere & absolute re- peritur ratio relationis in communi. Nam ratio sic sum- pta, secundum propriam rationem solum significat respectum ad aliquid, qui vere & absolute in relationibus ratio- nis invenitur. Quantitas autem aut qualitas, secundum propriam rationem, etiam in communi sumptam, & su- periorum ad eam quæ prædicamenta constituuntur, signi- ficant aliquid inherens alicui, quod vere & absolute in chimara, per modum quantitatis aut qualitatibus consistit, non reperitur; sicut nec esse per se, in chimara consi- sta per modum substantiæ.

Suppono secundo tamquam fidei veritatem: Relationes quæ in creaturis sunt accidentia inherencia subiecto, in Deo, ut sic loquar, substantificari: Tam quia, cum Deus sit æctus purus & immutabilis, refertur in capax omnis forme accidenti- lis: Tum etiam quia relationes in Deo sunt divinarum per- sonarum constitutive, & (ut postea ostendemus) cum di- vina natura se substantia realiter identificate: Tum deni- que, quia hoc exigit summa & incircumscripca divini esse immensitas & infinitas. Deus enim (explicatur hæc ultima ratio) est, ut docet Nazianzenus oratione in natali Do- mini, tamquam infinitum quoddam essentia pelagus. Ne- que hæc videmus autem hæc esse Oceani proprietatem, ut omnium fluviorum, rivulorum, & fontium aquas, in ipsum preterni cursu fluentes, in seipsum transformet; ita ut cum ejus vastissimum sinum habeant, præsentent omnium fluminum tituli, nomina, & qualitates, & una sit maris aqua. Similiter ergo omnia que in creaturis pro- prias & innatas habent delectus, ubi immensum hoc Di- vinitatis Pelagus intrant, propriis statim liberata imperfec- tionibus, in usum & simplicissimum Dei murantur natu- ram; ita ut, sicut docet Gregorius; apud Deum labentia sent, mutabilia immutabilitatem consequuntur, tempora- lia æternitatem; ipsa accidentia subsistant.

Suppono tertio tamquam de fide certum: Relationes & essentiam in Deo non distingui realiter entitative. Cujus contrarium docuisse Gilbertum Porretanum, referunt Divi Thomas hic art. 2. & infra quest. 39. art. 1. D. Bo- navent. in 1. dist. 13. art. 1. & frequenter id consent ce- teri Theologi, contra Vasquez disp. 120. cap. 1. & 2. as- serentem Gilbertum solum distinctionem formalem inter relationes & essentiam possidere. Sententia tamen Gilberti damnata est in Concilio Rhemenfi sub Eugenio III. ubi fuit definitum, tres personas divinas esse usum essentiam Dei, & relationes ipsas esse Deum, quod in sententia Gilberti verificari non potest. Et in Concilio Lateranen- si definitum, in Divinis non esse quaternitatem rerum: esset autem rerum quaternitas, si relationes entitative realiter ab essentia differrent.

Porro præterquam quod Gilberti sententia falsitas est di- cendis constat, breviter hic ostenditur, & simul probatur nostra suppositio. Primo, quia in Divinis omnia sunt unum, ubi non obstat relationis oppositio: At inter relationes & essentiam non intercedit relationis oppositio, cum nec essen- tia ad relationes, nec relationes ad essentiam referantur: Ergo relationes & essentia sunt unum entitative.

Secundo: Ex opposita sententia sequitur evidenter, per- sonas divinas, simplices omnino non esse, sed compositas realiter ex essentia & relatione. Consequens est absurdum: Ergo &c. Probatur sequela: Compositio est distinctio unum. At in persona divina daretur unum relationis & essentia, realiter distinctum: Ergo & realis compositio.

Tertio: Relatio divina est ens reale, ut ostendimus: At illi non est ens reale creatum, alias persona divina ex creata & divina entitate constaret: Ergo est saltem identice ens reale

divi-

divinum, & consequenter nequit a divina essentia realiter entitative distingui. Unde Concilium Rhemense contra Gilbertum definitum, sic ait art. 3. Creditimus nullas omnino res, seu relationes, seu proprietates, seu singularitates, seu unitates dicantur, adesse Deo, quæ sint ab æcterno, & non sint Deus. Cui sententia Episcoporum (inquit D. Bern. fern. 80. in Can- tica) Gilbertus humiliter acquiescens, tam hæc, quam cetera digna reprehensione invenit, proprio ore damnavit.

Præcipuum autem fundamentum quo ducebatur Gilbertus, ad ponendam distinctionem realem entitative inter relationes & essentiam, erat (ut refert Otto Frisingensis, de rebus gestis Frederici Imperatoris lib. 11. cap. 56.) Ne videlicet iuxta Arium, sicut personarum, etiam pluralitatem admitteret essentiarum, vel secundum Sabellium, ad essentia singularitatem, etiam Christiana fidei religio pluralitatem, personarum Personarum, hoc Theopetico contra Sabellium utens au- thoritate: Qui enim naturam & personam idem esse intelligit, in divisionem Arii incidit, aut in confessionem Sabellii. Et illa Hilarii: Non est idem natura quod res natura.

Verum hoc fundamentum ruinofum est: Nam ut docuit D. Thom. hic art. 3. ad 1. & infra q. 99. art. 1. possunt aliqua esse idem uno tertio, & tamen illo non multiplicari, plurificari, propter oppositos respectus quos in suis propriis rationibus important: ut patet in motu, quo non multiplicato, plura sunt actio & passio, quæ cum illo identificantur. Et si proprietates entis oppositione relativi inter se gauderent, sicut divina persone, possent multiplicari realiter, ratione entis, in eis transcendentaliter inclusa, manente immultiplicata. Unde licet admittatur identitas realis inter relationes divi- nas & essentiam, non opus est propterea cum Ario dividere essentiam, vel cum Sabellio in singularitatem redigere per- sonas. Ut enim eleganter ait Tertullianus contra Praxeam cap. 8. Trinitas per confertes & connexos gradus a Patre decur- rent, & Monarchia nihil obest, & ignovitas statim protegit. Et D. Bern. 5. de consider. cap. 8. Non abducitur ab hac unitatis professione, asserente trinum: cum in hac Trinitate non recipiamus multiplicatam, sicut nec solitudinem in unitate. Quamobrem cum dico unum, non me tribus Trinitatis nume- ris, qui essentiam non multiplicat, non variat, nec partitur, rursum cum dico tris, non me arguit incutus unitatis, qua illa quæcumque tris, seu illos tres, nec in confessionem cogit, nec in singularitatem redigit, &c. Unde verba Theodre- ti, quæ Gilbertus in favorem suæ sententia allegabat, in- telligenda sunt de identitate tam secundum rationem, quam secundum rem, sive de identitate tam virtuali, quam formali. Si enim natura & persona in Deo, ita essent unum, ut pluribus non æquivaleret, & virtuali non gau- derent distinctione, non possent, indivisa manente essentia, multiplicari persone & nec communicari essentia, incom- municabili manente relatione. Sed de hoc infra redibit sermo, cum fundamenta Durandi & Scoti convellimus. In eodem sensu ait Hilarius: non esse idem naturam, quod res natura: quia scilicet differunt virtualiter, & quoad modum significandi. Quo pacto D. Thomas quest. 8. de Potentia art. 2. ad 14. similia verba Augustini, infra referenda, exponit.

His igitur ita suppositis, quod in dubium vertimus, est, an licet relatio & essentia divina non distinguantur realiter entitative tamquam due res, distinguantur tamen ali- qua distinctione actuali ante operationem intellectus. In quo tres reperio Theologorum sententias.

Prima est Durandi in 1. dist. 33. q. 2. asserentis relationes divinas distingui ab essentia, distinctione modali, hoc est, non tamquam rem & rem, sed ut rem & modum.

Secunda est Scoti in 1. dist. 1. q. 7. & dist. 8. q. 4. & pluribus aliis in locis, in quibus inter relationes & es- sentiam posit distinctioem quandam, quam vocat for- malem, aut ex natura rei, & quæ dicit præclare in- tellectum omni modo, de qua distinctione plura diximus in tractatu de Attributis disp. 3. art. 2.

Tertia & vera sententia defendit, essentiam & relationes nullo genere actualis distinctionis ante operationem intel- lectus gaudere, sed realiter formaliter identificari cum illis, & solum virtualiter & ratione ratioinata ab illis distingui. Hanc tenent omnes Thomiste, immo & omnes fere Theologi, exceptis Scoti discipulis; qui subtilis Magistri vestigiis inherentes, distinctionem formalem, æctuale & præce- dentem omnem mentis operationem, inter divinam essen- tiam & relationes ac attributa defendunt.

§. II.

Sententia Durandi rejicitur.

Dico primo: Inter relationes & essentiam non datur distinctio realis modalis.

Probatur primo ex eo quod non minus ex sententia Du- randi sequatur personam divinam esse realiter compositam, quam ex sententia Gilberti, supra impugnata. Sicut enim si esset distinctio entitative inter essentiam & relationes, resularet ex illis compositio realis entitative in persona divina, ita quoque si distinguantur modaliter ab essen-

tia, resularet ex illis compositio modalis quæ summa Dei simplicitati repugnat.

Respondet Durandus, negando sequelam Majoris: Quia 16 (inquit) ex modo & re modificata non resultat compositio realis; omnis enim realis compositio est per hoc quod unum alteri inhereat, vel illud informet; modus autem non inhereat rei cuius est modus, nec illum informat: unde si huma- nitas Christi dimitteretur a Verbo, haberet alium modum essendi, non tamen haberet aliam compositionem.

Sed contra primo: Compositio nihil est aliud quam distin- ctorum unio: Ergo si modus a re cuius est modus realiter dis- tinguitur, & ex illis utrius unum-tertium resulset, volun- tariae asseritur non resultare compositum.

Secundo: Ex hac response sequitur, Angelum esse omnino simplicem in linea substantiæ: Consequenter est contra communem Theologorum consentum: Ergo &c. Probatur sequela: Angelus enim, juxta hanc solutionem, non est compositus ex natura & substantia, & alias est ex- pers compositionis ex materia & forma: Ergo erit sim- plex omnino in linea substantiæ.

Tertio rejicitur hæc solutio: Christus est Persona com- 19 posta ex substantia Verbi, & humana natura, ut docet D. Thom. 3. p. quest. 2. artic. 4. quem communiter sequuntur Theologi, & consentit ipse Durandus in 3. dist. 6. quest. 3. & tamen nec natura humana inheret substantia Verbi, nec substantia inheret nature humane: cum ex utroque im- perfectio maxima in Verbo inferatur, scilicet Verbi muta- tio: Ergo quod personalitas divina sit, modus nature non inherens, non impedit quin ex natura & personalitate resul- let realis compositio, si semel asseratur realiter modaliter inter se distingui. Ad casum autem a Durando adduc- tum, dicendum est, quod si humanitas a Verbo dimitteretur, componeret personam humanam, cum tamen antea non componeret personam creatam.

Probatur secundo conclusio: Nam ut supra arguebamus 20 contra Gilbertum, in Concilio Lateranenfi, in capite da- maniano de summa Trinitate & fide catholica, definitum fuit contra Abbatem Joschim, in Deo non esse quaternita- tem rerum: Sed si relationes realiter modaliter ab essentia differrent, esset in Deo rerum, quaternitas, scilicet tres re- lationes, & divina essentia; unde Patres Concilii non aliam assignant rationem, cur in Divinis non sit quaternitas re- rum, nisi quia persone identificatur cum divina essentia, dicunt enim: Quædam summa res est Pater, Filius, & Spi- ritus Sanctus, non quaternitas, quia quilibet trium Personarum est illa res: Ergo &c.

Respondet Durandus, ibi non damari quamlibet qua- 21 ternitatem, cum omnes Catholici admittant quaternitatem relationum in Deo, sed solum quaternitatem persona- rum quam Abbas Joschim ponebat in Deo, & imponebat Magistro Sententiarum: vel ad summum, prescribi quater- nitatem rerum, aut entitatum; & totum hoc salvari, ad- missa distinctione modali personalitatis a natura divina: quia relationes divinas non constituunt quatuor personas, sed tantum tres, & cum sint modi quidam incompleti, nec plures res, nec plures entitates dici possunt.

Ceterum quod primo in hac response asseritur: scilicet 22 cet in hac definitione Concilii Lateranenfi damari tan- tum quaternitatem personarum, nullatenus suffiteri po- test. Tum quia constat, Abbatem Joschim hanc non impos- sisse Magistro. Tum etiam, quia ex hoc sequitur quod pos- set, salva fide hujus definitionis, defendi quaternitas enti- tativa rerum, dummodo illa entitas a Personis distincta, persona non esset: Consequens est contra omnes Theolo- gos, & expresse pugnat cum causali Concilii dicentis: Quæ- dam summa res est Pater, Filius, & Spiritus Sanctus, non quaternitas: quia quilibet trium Personarum est illa res, videlicet Substantia, Essentia, seu Natura Divina: Ergo &c.

Contra id vero quod secundo loco dicitur: nempe rela- 23 tiones divinas non esse res aut entitates, sed tantum modos incompletos, multipliciter arguitur. In primis enim esse modum incompletum, & non entitatem & rem, est maxi- ma imperfectio, & importat dependentiam quandam a re quam modifcat: Ergo non debet attribui Deo; & in hoc Durandus pejus videtur errasse quam Gilbertus.

Secundo: Vel modus ille est creatus, vel increatus? Si 24 creatus, non potest naturam divinam afficere & modifica- re, esset enim magna imperfectio modificari & informari aliquo creato. Si est increatus, est æctus purus: Ergo sum- ma entitas: Ergo non est modus, qui est infima entitas, & minor accidentis, sed est substantia, quæ est nobilior.

Tertio: Si divina relationes sint modi, & non res, aut 25 entitates, sequitur in Deo non esse Trinitatem rerum, seu entitatum, sed tantum modorum, & tres divinas personas modaliter, tantum inter se distingui: Consequens est contra fidem: Ergo solutio data non consonat fidei. Sequela Majoris, quantum ad primam partem, manifesta videtur: Nam in Deo tres sunt tantum relationes personales: Ergo si ille non sint res & entitates, sed tantum modi quidam in- completi, afficientes divinam essentiam, sequitur in Deo non esse Trinitatem rerum, seu entitatum, sed tantum modorum. Probatur vero quantum ad secundam. Non aliter distin- 26 guan-

quuntur personz inter se, quam personalitates ad invicem; cum distinctio personarum ex personalitatum distinctione sumatur: Ergo si divina personalitates modaliter solum inter se differant, sequitur divinas personas modaliter solum & non realiter inter se differere.

26 Denique, esse quod divina personalitas modus sit, vere tamen a parte rei existit: Ergo vel existentia divina, vel existentia creata, inter quas non datur medium. Secundum est hereticum: Ergo primum est dicendum: At non potest esse existentia divina realiter a se distincta, alias non esset actus purus, sed in potentia ad illam: Ergo existentia divina ei realiter identificata, & consequenter existentia divina, qua a sua existentia est indistincta, debet cum relationibus realiter identificari.

Argumenta Durandi eadem referi debent ad fundamenta Scoti: unde §. 4. dilentur.

§. III.

Impugnatur sententia Scoti.

27 Deo secundo: Inter relationes & essentiam divinam non est distinctio realis formalis, five ex natura rei, ante intellectus operationem.

Probatur primo: Quz sunt omnia idem, non distinguuntur actu ante intellectus operationem: cum omnimoda identitas omnem realem distinctionem excludat: At relationes & essentia divina sunt idem omnino, ut constat ex Concilio Lateranensi sub Innoc. III. cap. dominamus de Summa Trinit. ubi sic habetur: Licet igitur alius sit Pater, alius Filius, aut Spiritus sanctus non tamen alius, sed id quod est Pater, est Filius, & Spiritus s. idem omnino. Et ex August. lib. 6. de Trinit. c. 6. ubi ait: Non aliud est Deo esse, aliud Personam esse sed idem omnino: Ergo nulla distinctio actuali ante operationem intellectus gaudere possunt.

28 Probatur secundo: Quz distinguuntur actu ante operationem intellectus, non differunt sola ratione: At relationes sola ratione ab essentia differunt: Ergo non distinguuntur formaliter, vel ex natura rei, ante operationem intellectus. Major patet, Minor probatur ex Concilio Florentino sess. 18. in qua Joannes Latinus Theologus dixit: Divina Substantia & Persona, re quidem sunt idem, secundum autem modum intellectus nostre differunt. Quod statim Marcus, Grecus Theologus concessit, & confirmavit Andreas, dicens sess. 10. in communi, cum Grecorum tum Latinorum Doctorum Theologia, malum differre suspiciter presertim divinam substantiam, vel Patri, Filique substantiam (hoc est substantiam), ut ibi statim explicat) haud quaquam tamen eo profere debet, ut re differant; quoniamquidem sola ratio ne ac intelligentia differre creantur. Ubi ne quis diceret, differre sola ratione, idem significare, ac differre ratione formalia a parte rei, ut Scoti Discipuli exponunt: consulo additum est, ac intelligentia, vel secundum modum intellectus nostre: ut intelligeremus solam distinctionem rationis, que fit per intellectum, esse inter divinam essentiam, & personas sue relationes.

29 Tertio probatur conclusio, evitendo precipuum Scoti fundamentum, qui ex eo probat paternitatem distingui ab essentia formaliter, quod essentia communicatur Filio, & non Paternitas: At hec ratio, vel probat, entitativam utriusque distinctionem, vel non convincit formalem. Ergo vel nimis probat, vel nihil probat: Major patet, Minor probatur Essentia communicatur entitativo Filio, & Paternitas entitativa negatur de illo, & non solum formaliter; alias Pater & Filius formaliter solum, & non entitativa distinguerentur: Ergo si ex hoc quod essentia divina communicatur Filio, & non Paternitas, aliqua realis distinctio colligitur, debet colligi nedum formalis, sed etiam entitativa. Unde, ut supra vidimus Gilbertus Porretanus eodem fundamento ductus asseruit relationes divinas realiter entitative distingui a divina essentia, eique esse solum assistentes, five extrinsecus affixas.

30 Confirmatur & magis illustratur hec ratio: Communicari entitative, & esse incommunicabile, possunt de eadem entitate affirmari, ratione infinitatis in entitate, ut omnes Catholici contra Gilbertum profitentur: Ergo communicari, & non communicari formaliter, possunt etiam de eadem formalitate verificari, propter infinitatem rationis formalis; & consequenter ex eo quod essentia communicatur Filio, & non communicatur illi paternitas, male inserit Scotus, inter essentiam & paternitatem distinctionem realem formalem reperiri.

31 Denique probari potest conclusio, & distinctio illa Scotica consulari, variis & efficacissimis rationibus, quibus in Tractatu de Attributis disp. 3. art. 2. ostendimus, divina attributa, nec inter se, nec ab essentia divina, distinctione illa formali, seu ex natura rei, ante operationem intellectus distingui. Rationes illas breviter & compendiose hic attingemus, quia fuse & toto calamo eas loco citato prosecuti sumus, & ibidem consularum responsiones adduximus, & consutavimus: unde ex hoc loco petenda sunt que hic desiderari possunt.

Prima ergo ratio sumitur ex divina simplicitate, que non minus videtur laci ad violari distinctione illa Scoti, quam distinctio entitativa Gilberti, & modali Durandi. Cum enim compositio nihil aliud fit quam distinctio unio, sicut unio distinctio entitativa, facit compositionem entitativam: & unio distinctio modaliter compositionem modalem; ita unio distinctio realiter formaliter, est compositio realis formalis.

Secunda ratio est, quia omnimoda simplicitas non minus distinctio, quam compositio opponitur; simplicitas enim est species unitatis, unitas autem in indistinctioe consistit: Ergo omnimoda simplicitas est omnimoda unitas, & omnimoda indistinctio.

Tertia ratio petitur ex Infinitate Dei. Sicut enim entitas infinita petit identitatem entitativam, cum omni eo quod in suo conceptu imperfectionem non dicit; ita infinitas formalis petit formalem identitatem cum omni ratione, que in suo conceptu nullum defectum importat; & per consequens cum divinis relationibus & attributis, que in suo conceptu nullam dicunt imperfectionem. Unde egregie Cajetanus in traq. 99. art. 6. §. Ad evidentiam horum: Scio quod sicut in Deo secundum rem, sive in ordine reali, est una res non pure absoluta, aut resoluta ex utraque, sed eminentissime & formaliter habens quod est respectus, immo multarum rerum respectivarum, & quod est absolute in ordine formali, seu rationum formalium secundum se, non quod nec loquendo est in Deo unita ratio formalis, non pure absoluta, nec pure respectiva; non pure incommunicabilis, nec pure incommunicabilis, sed eminentissime ac formaliter continens & quodquid absolute perfectissima est, & quodquid respectus respectiva existit. Operes autem sic esse, qui operes cultibus simplicissimis rei secundum se maxime uni, respondere unum ad unum rationem formalem: aliquid non esse per se primo unum intelligibile a quocumque intellectu. Et confirmatur, quia Verbum Dei unum tantum est: consue enim verbum, si perfectum est, adaptare id cuius est. Fallitur autem (subdit doctus ille Cardinalis) ad absolute & respectus ad Deum procedendo, eo quod distinctionem inter absolute & respectivum, quasi priorem re divina imaginamus; & consequenter illam sub altero membro operere poni credimus; & tamen est totum eposium, quoniam res divina prior est ente, & omnis differentia eius; est enim super ens & super unum, &c. Proprietas quemadmodum virtutes inferiores, non ut deprecatur & distincta inter se, ad unam solis virtutem, etiam formaliter elevarunt; multo magis absolute & respectivum ad unam rem, & rationem formalem divinam elevarunt.

Quarta ratio: Id habet essentia divina, ratione sua infinitatis, quod habet ens ratione sua transcendente: Sed ens ratione sua transcendente ita habet includi in suis proprietatibus & modis sue rationis contrahentibus, ut nec per intellectum quidem possit ab eis perfecte prescindere, sicut docent Philosophi in Metaphysica. Ergo & in divina essentia, ratione sue infinitatis, tam intime claudatur in relationibus & attributis, ut ab illis nedum illa distinctio reali actuali, sed nec rationis quidem per modum excludentis & exclusi distingui possit.

Denique, Omne subiectum a forma realiter distinctum, ad illam comparatur, ut potentia ad actum, & perfectibile ad perfectivum: Ergo si essentia divina a relationibus & attributis realiter modaliter, aut formaliter distingueretur, esset ab illis, perfectibilis & actualis, & ab illa se haberet, sicut potentia ad actum, & perfectibile ad perfectivum; quod rationi & perfectioni actus purissimi repugnat.

Multo rationes Philosophorum, que militent contra distinctionem illam Scoti, quam aliqui ex eius Discipulis dicunt, nec realem esse, nec rationem, sed medium inter utramque; quod certe monstrum est in Metaphysica. Cum enim omnis distinctio, non fecus ac unitas, sequatur ex parte; sicut nulla entitas fingi potest media inter ens reale & rationis, ita nec illa distinctio.

§. IV.

Durandi & Scoti fundamenta solvantur.

Obijciens primo: Aug. 7. de Trinit. c. 4. ait, quod Deus non eo Deus est, quo Pater: Sed Deus est Deus Deitate, & Pater Paternitate: Ergo Deitas non est Paternitas.

Respondeo cum D. Thoma quest. 8. de potentia art. 2. ad 14. quod quando Augustinus dicit Deum non eo esse Deum quo Patrem, intelligit, non eo, non quoad realitatem & entitatem, sed quoad modum significandi: quia Deus Paternitate significatur ut ad alterum se habens, Deitate vero, ut in se consistens. Et quod hic fit versus Augustini sensus, patet eo quod ibidem c. 6. ait: Cum dicimus Personam Patris, non aliud dicimus quam substantiam Patris. Et ibidem asserit, quod non aliud est Deum esse, aliud personam esse, sed idem omnino, ut supra retulimus: quod certe non diceret, si aliquam distinctionem realem inter divinam essentiam & paternitatem agnosceret.

Dices: Augustinus ibidem statuit hoc discrimen inter substantiam divinam & paternitatem, quod Pater eo est Deus, quo

quo est sapiens, non autem eo Deus est quo Pater: Sed hoc discrimen non potest subsistere, nisi paternitas realiter distinguatur ab essentia: Ergo distinctio aliqua realis inter essentiam & relationes ponenda est; cumque illa non possit esse entitativa, ut de fide certum est, & supra contra Gilbertum ostendimus, debet esse modalis, ut asserit Durandus, vel saltem formalis, & ex natura rei, ut docent Scotus & eius Discipuli. Major & Consequentia patent, Minor vero probatur. Sapia virtualiter distinguitur a divina Essentia: Ergo ut verum sit, Deum non esse Deum eo quod Pater est, bene autem eo quo sapiens est, inter Paternitatem & Deitatem major quam virtualis est constituenda distinctio, & per consequens realis modalis, vel formalis ex natura rei.

Respondeo concessa Majori, negando Minorem: ad cuius probationem, concedo Antecedens, & nego Consequentiam. Nam Divus Augustinus ibi non loquitur de constitutivo Deitatis in ratione nature, & prout ab attributis distinguitur, sed de esse absoluto communi tribus Personis: five attributis, five per modum nature. Sic autem loquendo de Deo, subsistit pradiatum discrimen, quod statuit inter divinam sapientiam & paternitatem: nam quavis utraque virtualiter solum distinguitur a divina natura per modum nature; prima tamen pertinet ad esse absolute Divinitatis, ut tribus Personis commune, tantquam constitutum illius, non in esse natura, sed in alio quo esse absolute & attributis, non tamen altera. Et sic verum est dicere, quod Pater eo est Deus quo est sapiens, non autem eo est Deus quo Pater.

Obijciens secundo: Duo predicata contradictoria non possunt verificari de uno eodem, absque distinctione actuali, scilicet opere intellectus: Sed duo predicata contradictoria verificantur de essentia divina & relationibus: Ergo habent aliquam distinctionem actualem, scilicet opere intellectus. Minor patet, quia de essentia verificatur quod sit incommunicabilis, de relationibus vero quod sint incommunicabiles. Major vero probatur: quia si duo predicata contradictoria verificarentur de uno eodem, sine distinctione actuali, scilicet opere intellectus, verificaretur simul idem realiter esse & non esse, quod est impossibile.

Hinc argumento (quod est precipuum fundamentum Adversariorum) omittis variis solutionibus, quas in Tractatu de attributis, loco supra citato, fuse expendimus, breviter respondeo, negando Majorem: sufficit enim distinctio virtualis, ut de aliqua re actu una, possint verificari extrema opposita contradictoria, & consequenter ut non sint formaliter contradictoria respectu ipsius. Cum etiam distinctio virtualis, quoad hoc aequivalat distinctioni actuali, sicut de duobus actualiter distinctis enunciantur duo extrema contradictoria opposita (puta de substantia in creatis, quod non sit ad illud, & de relatione, quod ad illud se habeat) ita si aliqua res superior, ratione sue eminentie, identificet sibi rationem substantie, & relationis, illisque aequivalat; duo extrema contradictoria opposita debent de illa posse verificari, quatenus est ita virtualiter pura ratione sue eminentie. Et sic cum Dei substantia, utpote eminentissima, comprehendat simul rationem essentie & relationis, cum virtuali distinctione, debet simul de illa verificari, quod sit incommunicabilis, & quod sit incommunicabilis.

Poreque hec doctrina duplici exemplo illustrari. Nam anima rationalis, simplici sua entitate, aequivalat formis plantarum in virtute vegetandi, & formis brutorum in virtute sentiendi, & aliquatenus Angelis in virtute intelligendi; verumque est de illa dicere, virtutem intelligendi illi convenire, qua mens est, id est quatenus aequivalat Angelis, & non convenire illi qua anima est, sumendo nomen anime pro eadem, quatenus vegetans & sentiens est. Item licet in re sit eadem potentia volendi, que est principium liberum, & principium operandi per modum nature; si tamen secundum posteriorem considerationem vocetur libertas; & secundum anteriorem vocetur natura, tunc de eadem re est verum dicere: libertas eligit, natura non eligit: libertas peccat, natura non peccat, & similia. Cur ergo similiter simplicissima Dei entitas, ratione infinite amplitudinis & eminentie qua gaudet, & qua aequivalat absoluto & respectivo, non aque poterit secundum diversas aequalitatis, diversa, & contraria predicata suscipere; ac de illa verificari, quod sit incommunicabilis secundum quod aequivalat absoluto, & incommunicabilis prout aequivalat relationi & personalitati? Unde ad probationem in contrarium, dicendum est quod de eodem formaliter non potest simul verificari esse & non esse; bene tamen de eodem materialiter, & secundum diversas rationes & formalitates, seu aequalitatis, ut patet in exemplis adductis.

Quare in hac materia, ad affirmativa de predicato infinito, non valet consequentia ad negativam; ut si dicas: Substantia divina est non communicabilis: Ergo non est incommunicabilis, quia tunc committitur aliquis defectus, & arguitur a termino non distributo ad distributum. Potestque hec fallacia hoc exemplo aptissime declarari: Si quis ita argueret: In Garumna sunt non pisces: ergo in Garumna non

sunt pisces: non valeret consequentia, quia negatio infinitanter sumpta in antecedenti, non distribuit pro omnibus quz sunt in Garumna, bene tamen in consequenti. Unde in antecedenti facit hunc sensum: est aliquid in Garumna quod non est piscis: & in consequenti significat nihil esse in Garumna, quod sit piscis. Idem defectus committitur in proposito. Nam cum dicitur: formalitas divine substantie est non communicabilis, negatio infinitanter sumpta non distribuit essentiam seu entitatem divinam, quoad omnia que includit, vel quibus aequivalat; alias propositio esset falsa. Cum vero dicitur, quod eadem formalitas non est incommunicabilis, negatio sumpta neganter, distribuit substantiam, quoad omnem suam formalitatem, & facit hunc sensum, quod substantia divina formalitas, secundum nullam suam rationem est communicabilis.

Ex his solum manet aliud argumentum, cui potissimum confidunt Adversarii, & quod etiam est unum ex precipuis Durandi & Scoti fundamentis. Illa enim (iniquum) distinguuntur distinctio aliqua actuali ante operationem intellectus, quorum unum realiter, & independenter ab omni operatione intellectus communicatur, alio non communicatur: Sed essentia divina realiter, & independenter ab omni operatione intellectus, communicatur Filio per aeternam generationem, non vero paternitas; utenim dicitur in Concilio Florentino in litteris sancte unionis: Omnia que Patris sunt, ipse Pater unigenito Filio suo signando dedit, prater esse Patrem: Ergo essentia divina & paternitas distinguuntur distinctio aliqua actuali, saltem modali, vel ex natura rei, ante operationem intellectus.

Sed (prater quam quod hoc argumentum probat dari non solum modalem aut formalem, sed etiam entitativam distinctionem inter essentiam divinam & paternitatem, cum essentia divina entitativa communicatur Filio, & paternitas entitativa negatur de illo, & non solum formaliter; alias Pater & Filius formaliter solum, & non entitativa distinguerentur, ut supra arguebamus) solutio patet ex jam dictis. Sicut enim distinctio rationis, fundata in eminentia rei sufficit ut de illa possint verificari predicata contradictoria, eadem distinctio rationis sufficit, ut re ipsa Pater Filio communicet divinam essentiam, non vero paternitatem. Ita expresse docet D. Thomas q. 7. de potentia art. 1. ad 5. his verbis: Dicendum quod de eo quod est idem re, & differens ratione, nihil prohibet contradictoria verificari; ut docet Philosophus 3. physic. Sicut patet quod idem punctum re, differens ratione, est principium & finis, & secundum quod est principium non est finis, & e converso. Unde cum essentia & paternitas sint idem re, & differant ratione, nihil prohibet, quin unum sit communicabile, & aliud incommunicabile. Idem docet in hac parte q. 99. art. 1. ad 2.

Ratio autem hujus doctrine est, quia licet distinctio rationis non sit a parte rei, ejus tamen fundamentum (eminentia scilicet, seu virtualis divine entitatis & substantie multipliciter) a parte rei reperitur, & precedit omnem intellectus operationem. Pluritas autem virtualis in Deo idem prestat potest, quod facit multipliciter formalis in rebus creatis: sicut lux Solis, quia est calor virtualiter, totum id prestat, quod facit calor formalis. Cum ergo in rebus creatis multipliciter formalis faciat quod unum communicetur, altero non communicato, idem prestat potest in Deo multipliciter virtualis, seu infinita divine substantie & entitatis eminentia, ratione cujus absoluto & respectivo, & per consequens entitativa communicabili & incommunicabili perfecte aequivalat.

Hec doctrina & responsio variis exemplis illustrari potest. Nam, ut supra dicebamus, sola eminentialis distinctio inter intellectum & naturam divinam, sufficit ut a visione beatifica participetur formaliter divina intellectio, non autem natura; & contra a gratia habituali participetur formaliter natura, & non intellectio. Item sola eminentialis distinctio inter essentiam divinam, sub conceptu speciei & forme intelligibilis, & sub conceptu nature, sufficit ut natiur mentibus Beatorum formaliter sub conceptu speciei, & in esse intelligibili, non autem sub conceptu nature in esse entitativo. Denique eadem eminentialis continentia ac distinctio facit; ut anima rationalis non eodem modo se communicet omnibus partibus corporis humani, & ut aliquas in seipsum solum secundum gradum vegetativum; alias secundum gradum sensitivum, & in aliis opera vite rationalis exerceat. Cur ergo eadem eminentia non poterit idem prestatere in Deo, in operationibus ad intra, & facere quod Pater per aeternam generationem communicet suam essentiam Filio, non communicando illi paternitatem? Unde hec & similes objectiones procedunt ex eo quod non consideramus, quod illa prastantissima ratio divina est supra omne ens, & ejus divisionem; subindeque supra omne communicabile & incommunicabile; que sunt divisiones entis limitati & finiti; & ita absque ulla sui limitatione & distinctione, eminenter utrumque munus prestat & relativi & absolute; & secundum quod prestat munus relativi, est incommunicabilis, secundum vero quod prestat munus absolute, est communicabilis; quare hec divina ratio communicatur Filio, quoad absoluta, & non quoad relativa.

46 Contra hanc solutionem & doctrinam instat Aureolus apud Capreolum in a. dist. 1. q. 3. Effectus in actu habet causam in actu: Sed quod non sint contradictoria communicabile & incommunicabile, distinguuntur & non distinguuntur, est effectus in actu ante omnem actum intellectus: Ergo habet causam in actu: Sed causa ejus est distinctio: Ergo est ibi distinctio ante omnem actum intellectus. Nec sufficit respondere, quod ibi est distinctio fundamentaliter: sic enim causa non esset in actu, & tamen effectus esset in actu contra Philosophum 5. Metaph. & 2. Physicorum.

47 Ad hanc instantiam acutissime respondet Cajetanus infra q. 39. art. 1. concedendo quidem, hunc effectum, scilicet quod non sint contradictoria seu impossibilia communicabile & incommunicabile, habere causam in actu in Divinis, quae non est alia nisi distinctio: sed tamen non oportet ut sit distinctio actualis in actu, sed satis est distinctio virtualis in actu, effectus enim in actu, sed satis est distinctio virtualis in actu, quae determinate sit causa univoca, five formaliter continens effectum, sed requirit causam tantum in actu sufficientem, five ea univoca sit, five aequivoca: ut patet in calore actu productio, qui non solum potest esse obigne, qui est actu calidus formaliter, sed etiam a Sole, qui est tantummodo eminenter, five virtualiter calidus. Ita in proposito quod affirmatio & negatio non repugnant, potest provenire vel ex causa univoca in actu, quae erit distinctio actualis in actu eorum, de quibus affirmatio & negatio dicuntur: vel ex causa sufficienti quidem, & in actu: sed aequivoca. Et huiusmodi est distinctio virtualis, quae acta reperitur inter essentiam & relationem, a qua tamquam a causa aequivoca procedit praedictus effectus. Hanc doctrinam bene notandam esse monet Cajetanus in omnibus materiis, ubi de causa distinctionis secundum rationem ex parte rei a Scotillis & aliis molestatur: hoc enim uno (inquit) omnium ora obstruit.

ARTICULUS II.

An essentia divina sit de conceptu formali & quidditative relationum, & e converso?

§. I.

Quibusdam praemissa reformantur sententia, & prima conclusio statuitur.

48 Notandum primo, aliqua posse inter se realiter formaliter identificari, & tamen unum non esse de conceptu quidditativo alterius: ut patet in homine, in quo singularitas realiter formaliter a gradu specifico & generico non distinguitur, ut suppono ex metaphysica, & tamen non est de conceptu quidditativo speciei, sed se habet ut accidens logicum vel metaphysicum respectu illius. Item rationalitas est identificata realiter formaliter cum animalitate, & tamen nemo dicit esse de quidditate illius, alias non posset a rationalitate praescindi, sicut ens a suis modis seu differentis praescisum non est. Quamvis ergo divinae relationes realiter formaliter identificentur cum essentia, ut contra Scotum articulo praecedenti ostendimus; adhuc restat dubium, an essentia sit de conceptu quidditativo relationum & relationes de conceptu essentiae. Pro cuius resolutione

49 Notandum secundo, duobus modis aliquid ad essentiam seu quidditatem alterius posse pertinere: primo ut ejus constitutum, seu differentiam essentialiam; quo pacto rationalitas ad essentiam hominis pertinet: secundo ut modum aut terminum intrinsecum, a quo petit essentialiter modificari aut terminari, sicut modi essendi per se & in alio se habent respectu entis. Certum est, relationes divinas non esse de conceptu quidditativo divinae essentiae primo modo: Tum quia natura divina metaphysice non constituitur per relationes, sed per aliquam perfectionem absolutam, quae se habet ut radix aliarum perfectionum, nempe per ipsam intelligere purissimum & actualissimum, ut in Tractatu de attributis ostendimus. Tum etiam quia quod hoc modo est de conceptu quidditativo essentiae divinae, dici debet de quocumque illa praedicatur: Paternitas autem v.g. non dicitur de quocumque essentia divina praedicatur; essentia enim divina praedicatur de Filio, de quo non dicitur Paternitas. Solum ergo difficultas est, an relationes sint de conceptu quidditativo Dei secundo modo, nimirum tamquam termini aut modi a quibus essentialiter petit modificari & terminari? In cuius resolutione tres sunt celebres Theologorum sententiae.

50 Prima docet, nec essentiam esse de conceptu quidditativo relationum, nec relationes de conceptu quidditativo essentiae. Ita Molina disp. 6. concl. 4. Valquez disp. 121. cap. 2. Alarcon Tract. 5. disp. 2. cap. 13.

Secunda existimat essentiam quidem esse de conceptu formali relationum, sed relationes non esse de conceptu essentiae. Hanc defendunt ex Thomistis Ferraricensis, Zamel, & Gonzalez; & ex Patribus Societatis Suarez, Granado, & Arrubal.

Tertia denique, quae communior est in Schola D. Thomae, asserit essentiam esse de conceptu relationum, & re-

lationes de conceptu essentiae. Non tamen ab omnibus eodem modo defenditur haec sententia. Quidam enim distinguunt essentiam divinam per modum transcendentis & per modum naturae: priori modo asserunt esse de quidditate relationum, & e converso relationes de conceptu quidditativo essentiae, secus autem in posteriori acceptione. Alii huius distinctionis non faciunt mentionem. Alii denique expresse affirmant essentiam divinam sub utraque ratione esse de quidditate relationum. Pro explicatione veritatis

Dico primo: essentia divina est de conceptu formali & quidditativo divinarum relationum.

Probatur primo ex D. Thoma infra q. 33. art. 3. ad 1. ubi de communibus & essentialibus loquens, ait: *illa includuntur in intellectu proprio: in intellectu enim Persona Patris intelligitur Deus. Ex quibus verbis hoc argumentum conficitur. Essentia divina, ut habet rationem transcendentis increati, includitur essentialiter in persona divina: Ergo & in divina personalitate. Consequenter probatur: Tum quia in Divinis nihil dicit concretum quod rem, quod non dicat etiam abstractum, licet differant quoad modum significandi; unde D. Thomas hic & q. 8. de potentia art. 2. eodem modo philosophatur de concretis & de abstractis. Tum etiam quia sicut totum quod est de formali conceptu Dei, est etiam de conceptu formali Deitatis; ita & totum quod est de conceptu formali Patris, est etiam de conceptu formali paternitatis.*

Probatur secundo conclusio ex eodem S. Doctore hic art. 2. & infra q. 39. art. 1. ubi docet, quod sicut se habet esse inherens & accidentale respectu relationis create, ita se habet esse substantiale divinum, respectu relationis increatae ac divinae: Sed esse inherens & accidentale est de conceptu formali relationis create, ut docetur in Logica: Ergo esse substantiale divinum, seu ratio substantiae divinae & increatae, est de conceptu formali relationis divinae.

Tertio suadet eadem veritas: Si divinae relationes non includerent in suo conceptu rationem entis divini, non includerentur in conceptu illius, & consequenter isti conceptus distinguerentur cum mutua exclusione: Sed hoc est impossibile: ergo &c. Major ab Adversariis ultro conceditur. Minor autem, quam negant, sic probatur. Ex conceptibus mutuo se excludentibus non potest non resultare compositio saltem rationis: At haec cum simplicitate divinarum personarum nequit subsistere: Ergo &c.

Respondens, quod licet divina simplicitas excludat realem aut formalem compositionem, immo compositionem metaphysicam ex genere & differentia; non tamen excludit omnem compositionem virtualem, aut rationis, quae ex genere & differentia non sit.

Sed contra: Non minoris imperfectionis est compositio rationis ex forma five modo, & subiecto, quam ex genere & differentia: cum in utraque aliquid potentialitatis admisceri sit necessarium; non enim minus comparatur ut potentia subiectum ad formam, quam genus ad differentiam: At compositio admixta, est ad minus ex forma five modo, & subiecto: Ergo non minus relegari debet Deo, quam compositio ex genere & differentia.

Addo quod, data inter formalitates divinas mutua conceptuum exclusione, per bonam consequentiam inferuntur possibili compositio metaphysica ex genere & differentia: Ergo si haec relegatur Deo, non minus removeri debet distinctio conceptuum, cum mutua exclusione objectiva. Probatur Antecedens: nam eo ipso quod sit possibilis mutua exclusio conceptuum, poterit dari conceptus aliquis communis, a particularibus omnibus praescisus; v.g. ratio communis personae, a tribus personis omnino praescisus: Atqui admixta communitate ista cum praescisio omnimoda, ponitur univocatio, cum in tali conceptu nulla acta importetur differentia: & univocatio admixta, conceptus ille communis, genericus erit: Ergo admixta mutua exclusione objectiva conceptuum, per bonam consequentiam inferuntur possibili compositio metaphysica ex genere & differentia.

Denique probatur conclusio ratione, qua utitur S. Bernardus contra Gilbertum serm. 80. in Cantica, ubi sic ait: *Recedant novelli non Dialectici, sed Haeretici, qui magnitudinem qua magnus est Deus, & item bonitatem qua bonus, sed & sapientiam, qua sapiens, & iustitiam qua iustus, postrema Divinitatem qua Deus est, Deum non esse impossibilem disputant. Sed si Deus non est, quid est? Eodem modo nobis licebit arguere: Cum enim paternitas, ut distinguunt virtualiter a natura divina, sit essentialiter ens, & non sit creatum, ut patet; si non est essentialiter ens divinum & increatum, quid essentialiter est; cum inter ens a se & ens ab alio, & inter creatum & increatum, nihil possit assignari medium.*

Respondet Valquez ubi supra: quod licet inter ens a se & ab alio, inter creatum & increatum, in re non detur medium, facta tamen aliqua reduplicatione, vel addito aliquo modo, potest medium assignari. Sicut inter esse album & non album, in re medium non datur, si tamen reduplicatione fiat de homine ut discursivo, prout sic, nec albus, nec non albus est. Ita pariter, inter hoc quod est relationem a parte rei esse ens creatum, vel increatum, non datur medium, unde relatio divina a parte rei ens increatum est: redupli-

uplicando tamen supra relationem, ut virtualiter ab essentia distinctam, nec est essentialiter ens creatum, nec increatum, sed solum relatio.

59 Sed contra primo: Reduplicatio illa distinctionis virtualis ab essentia, non tollit quin essentialiter praedicetur de illa ratio entis ut sic, alioquin divinae relationes sub tali reduplicatione essent purum nihil, aut merum ens rationis: Ergo nec tollit quod de illa essentialiter praedicatur aliquid ex membris, per quae adaequate dividitur ens: Sed non ens creatum: Ergo ens divinum & increatum. Minor subsumpta, & ultima Consequenter patet: prima autem probatur. Nam verificatio entis ut sic, si nullam ex membris dividendibus verificetur, illa non adaequabitur rationem divisi, & consequenter diviso adaequata non erit.

60 Contra secundo: De quocumque affirmatur ens, & negatur ens divinum, affirmatur ens creatum, non solum in re, sed quavis facta reduplicatione: Ergo pariter affirmato ente, & negato creato, recte colligitur affirmatio entis divini, non solum in re, sed etiam sub quacumque reduplicatione.

Addo quod exemplum adductum est omnino extra rem. Divisio enim hominis in album & non album, non est essentialis, sed subiecti in accidentia; unde cum accidentia subiecto non competant, nisi ut existenti, & sint extra rei essentiam, nec ratione essentiae cum reduplicatione subiecto conveniant, consequens sit quod addito ly essentialiter, vel reduplicata essentia, nec unum nec alterum extremum de subiecto affirmetur, sed subiectum praescindat ab utroque extremo. In nostro autem casu divisio est essentialis, & divinum cum illa reduplicatione conveniens est essentialiter, ac proinde aliquid extremum, five unum ex membris dividendibus, cum illa reduplicatione ei competere debet.

§. II.  
Solentur Objectiones.

61 Contra praecedentem conclusionem in primis opponunt Adversarii celebre testimonium D. Thomae, desumptum ex q. 8. de Potentia art. 2. & ad 6. ubi ait: *per se autem praedicatur aliquid de aliquo, quod praedicatur de eo secundum propriam rationem; quod vero non secundum propriam rationem praedicatur, sed propter rei identitatem, non etiam praedicatur per se. Dum ergo dicitur: essentia divina est paternitas, non praedicatur paternitas de essentia divina propter identitatem rationis, sed propter identitatem rei, & similiter nec essentia de paternitate quia alia est ratio essentiae & paternitatis. Ergo sentit D. Thomas, essentiam divinam non esse de ratione formali relationum, nec de illa praedicari essentialiter, sed veluti accidentaliter. Unde ibidem subdit: Licet in Deo nullum sit accidens, est tamen quaedam similitudo accidentis, in quantum qua de se invicem praedicantur secundum accidens, & differentia ratione, sunt unum subiecto.*

62 Respondet primo D. Thomam in hac parte q. 39. art. 6. ad 2. expresse asserere, quod tam ista propositio est per se: *Pater est Deus: quam illa, Deus est Pater. Unde quando loco allegato dicit hanc propositionem: essentia divina est paternitas; non esse per se, intendit solum non esse per se, ex parte modi significandi, non autem ex parte rei significatae; sic enim ibidem se explicat in resp. ad 4. ubi ait: *Relationes divinas, licet significant id quod est divina essentia, non tamen per modum essentiae: quia non per modum existentiae, sed per modum habentiae ad aliud significans. Unde juxta D. Thomam divinae relationes, quantum ad modum significandi, se habent per modum accidentis, & praedicantur veluti accidentaliter de divina essentia, quavis ex parte rei significatae sint de conceptu ejus quidditativo, & de illa praedicentur essentialiter, ut sequenti ex eodem S. Doctore ostendimus.**

63 Secundo responderi potest, D. Thomam, nomine praedicationis per se, & secundum propriam rationem, intelligere id quod praedicatur de aliquo, tamquam expressum ejus constitutum: hoc autem modo, nec paternitas de essentia, nec essentia de paternitate praedicatur: paternitas enim non est expressum constitutum naturae divinae, nec essentia est expressum constitutum paternitatis; sed quid implicite inclusum in illa, ratione summa actualitatis. Non autem negat D. Thomas, essentiam per se formaliter de paternitate enuntiarum, tamquam praedicatum transcendentem in illa inclusum, immo potius id docet locis supra allegatis.

64 Obicit secundo Valquez: Relationes divinae, saltem per rationem, adveniunt divinae essentiae, & personae divinas constitunt: Sed non possent per rationem advenire essentiae, nec personae divinas constituere, si divinum essentiam in suo conceptu non includerent: Ergo essentiam in suo conceptu non includunt. Major patet, Minor etiam quoad primam partem videtur certa. Quod enim intelligitur advenire alteri, illud secundum rationem non includit; sicut quod alteri advenit realiter, non includit illud realiter. Probatur vero quod est in re constituta: Atqui si relationes in se includerent divinum essentiam, dice-

rent totum quod personae divinae: illa enim relationem tantum eum divina natura important: Ergo non possent personae divinas in ratione personae constituere. Sicut si rationale in suo conceptu includeret essentialiter animal, non constitueret proprie hominem, sed potius esset ipse homo.

Respondet concessa Majori, negando Minorem, quantum ad utramque partem. Ad probationem primae partis dicendum est, veram esse Majorem de eo quod advenit alteri, illudque determinat quoad explicitum & implicitum, secus autem de eo quod solum advenit & determinat quoad explicitum: ut patet in ente, cui secundum rationem advenit modi essendi per se, & in alio, illudque per rationem determinat: & tamen ens est de conceptu modorum, quia modi secundum rationem solum explicite concipiuntur enti advenire, illudque per Majorem solum expressionem determinat & contrahere. Unde quia relationes divinae, solum quantum ad rationem explicitam, concipiuntur essentiae advenire, illamque per majorem solum expressionem determinare, hoc non impedit, quin divina essentia in eis implicite includatur. Quare

Ad probationem secundae partis ejusdem Minoris, distinguo Majorem. Constitutum non potest dicere totum quod est in re constituta, explicite concedo: implicite nego: nam modus essendi per se constituit ens in ratione substantiae, & tamen rationem entis in suo conceptu implicite includit. Item Deus dicitur proprie Deitate constituit, quavis Deitas, quantum ad rem significatam, importet totum quod Deus. Car ergo similiter, paternitas v.g. non poterit personam Patris constituere, quavis implicite divinum essentiam includat, & consequenter implicite dicat totum quod explicite in persona Patris importatur.

Explicatur hoc magis. Duplex est genus constitutionis: una est per compositionem realem, vel rationis: qualis est constitutio physica hominis ex corpore & anima & constitutio metaphysica ex animali & rationali: altera est per omnimodam simplicitatem, qualis est constitutio divina naturae & personae. Quod primo modo constituitur, neque explicite, neque implicite potest totum includere, quod in re constituta reperitur: ut patet in exemplo adducto de constitutione hominis, nam neque anima realiter includit corpus, neque rationale includit animal per rationem, sed illud a suo conceptu excludit. Quod vero secundo modo constituitur (ut contingit in proposito) non debet quidem explicite dicere totum quod est in re constituta, potest tamen implicite illud in se includere; nam, ut dicebamus, Deitate constituitur Deus, tamquam forma, & tamen Deitas, quantum ad rem significatam, importat totum quod Deus.

Tertio arguit Adversarii ex pluribus absurdis & inconvenientibus, quae videtur sequi ex nostra sententia. In primis enim, si divina essentia de paternitate praedicatur essentialiter, de illa etiam praedicabitur essentialiter quod sit communicabilis tribus personis: Sed hoc repugnat, cum incommunicabilitas sit de ratione paternitatis: Ergo &c. Sequela Majoris probatur. De quo praedicatur essentialiter divina essentia, praedicatur etiam omne praedicatum illi essentialia: Sed esse communicabilem tribus personis, est praedicatum essentialia divinae essentiae: Ergo si divina essentia de paternitate praedicatur essentialiter, de illa etiam praedicabitur essentialiter quod sit communicabilis tribus personis.

Secundo inferunt, si essentia divina in relationibus essentialiter includeretur, multiplicatis relationibus; illa realiter multiplicaretur: Sed hoc est contra fidem, & destruit mysterium Trinitatis: Ergo &c. Sequela probatur: Non alia ratione, multiplicatis realiter relationibus, multiplicatur entitas divina, nisi quia entitas divina transcendentis relationes, & in illis essentialiter includitur: Ergo si divina essentia in relationibus essentialiter includatur, illa quoque transcendentat, multiplicatis realiter relationibus, illa realiter multiplicabitur.

Tertio sequeretur, inquit, produci essentiam divinum, producta filiatione: quia non alia ratione, producta filiatione, produciatur ejus realitas, nisi quia est illi essentialis: Ergo si divina essentia sit essentialis filiationi, producta illa, produciatur.

Quarto, si divina essentia praedicatur essentialiter de filiatione, haec propositio erit vera: *Filiatio est entitas improducta*: At hoc est falsum, cum opposita propositio sit vera, scilicet, *Filiatio est entitas producta*: Ergo &c.

Denique inferunt, si essentia divina includatur essentialiter in paternitate: sicut verum est dicere, quod Pater est essentia divina intelligit, ita dici poterit, quod Paternitate intelligit: Sed hoc videtur absurdum: Ergo idem quod prius.

Respondet negando haec absurda & inconvenientia sequi ex nostra sententia. Unde ad primum, nego sequelam Majoris: ad cuius probationem, distinguo Majorem. De quo praedicatur essentialiter divina essentia, praedicatur etiam omne praedicatum illi essentialia: vel absolute, vel cum addito, concedo Majorem: absolute semper, nego Majorem; & sub eadem distinctione Minoris, nego Consequentiam. Itaque de paternitate non potest absolute & sine addito dici, quod sit communicabilis Filio, bene tamen cum addito, &

cum specificatione essentia. Unde licet haec propositio sit falsa: Paternitas est communicabilis Filio, haec est tamen vera: Paternitas est essentia divina communicabilis Filio. Et certe Adversarii eadem difficultate premuntur, cum fateantur hanc propositionem esse veram, Paternitas est realiter essentia divina; haec autem falsam: Paternitas est realiter communicabilis Filio. Sicut ergo, ut essentia divina praedicatur realiter de paternitate, necessarium non est quod communicabilis praedicatur realiter absolute, sed solum cum addito & specificatione essentiae, asserendo: Paternitas est essentia divina realiter communicabilis. Ita in nostra opinione est dicendum de praedicatione essentiali.

73 Dices: Intellectio, volitio, iustitia, & misericordia, atque divina attributa praedicantur absolute, de quocumque praedicatur essentia divina: Ergo pariter de paternitate absolute dici poterit, quod sit communicabilis tribus personis, si de illa praedicetur essentialiter divina natura.

Sed nego consequentiam: quia praedicata quae essentialiter affirmantur de essentia vel natura divina, sunt in duplici differentia; alia enim de illa affirmantur absque reduplicacione superioritatis eius, & virtualis distinctionis qua a relationibus differunt: alia vero praedicantur de illa, ut superior est ad personas, & reduplicata virtuali distinctione ab illis. Praedicata primi generis absolute praedicantur de quocumque absolute affirmantur essentia, unde absolute dicuntur de paternitate intellectio, volitio, &c. secundus autem praedicata posterioris conditionis. Cum ergo communicabilis affirmetur de essentia, cum reduplicacione superioritatis reals, quam habet ad tres personas, & virtualis distinctionis ab illis, consequens est, quod non affirmetur de quavis relatione absolute, sed cum addito & specificatione essentiae.

Hoc explicari potest exemplo desumpto ex Philosophia. Nam essentialis est ens, quod sit specificativum nostri intellectus; & tamen quamvis ens absolute dicatur de rationalitate, non dicitur absolute de illa quod sit specificativum intellectus humani, sed cum addito & specificatione entitatis: Unde haec propositio est falsa: Rationalitas specificat intellectum humanum; haec autem vera: Rationalitas sub conceptu entitatis intellectum humanum specificat; & hoc non alia de causa, nisi quia specificatio convenit enti, non absolute, sed cum reduplicacione expressiois proprii conceptus, & distinctionis qua gaudet a differentis.

74 Ad secundum inconveniens, nego sequelam Majoris. Ad eas praedicationem, concessio Antecedente, nego Consequentiam, & pariter. Ratio discriminis est, quia realitas divina transcendit relationes per modum praedicationis communis communitate rationis, abstractans a relatione & absolute: transcendens autem divina essentia non est per communitatem rationis, sed realem; & ideo, relationibus multiplicatis, non debet divina essentia multiplicari realiter.

75 Ad tertium, nego etiam sequelam: Ad tunc probationem, distinguo Antecedens: Non alia ratione, producta filiatione, productur eius realitas, nisi quia est illi essentialis: per modum praedicationis communis communitate rationis, concedo Antecedens: Ex praecisa ratione praedicationis essentialis, nego Antecedens, & Consequentiam. Essentia enim divina est essentialis relationibus, ut communis, non communitate rationis: sed reals: unde sicut hac ratione non multiplicatur realiter ad realem multiplicationem relationum, ita nec productur, illis productis.

76 Ad quartum admitto sequelam Majoris: & nego Minorem: non enim opponuntur illa, filiationem scilicet divinam esse entitatem improductam, & esse entitatem productam: quia unum convenit filiationi ratione essentiae, & alterum ratione expliciti quod dicit filiationem. Sicut hac de causa conceduntur istae propositiones: Tres divinae personae sunt una res, & sunt tres res: prima est vera ratio essentiae quam Personae implicat: secunda ratione relationum quas expriment, ut consistit ex infra dicendis.

77 Ad ultimum inconveniens nego sequelam: Licet enim intelligere, per quod natura divina constituitur, de paternitate essentialiter praedicatur, istaque propositio sit verissima: Paternitas divina est essentialiter intelligens, immo & ipsum intelligere: non potest tamen dici, quod Pater paternitate intelligit: quia in hac propositione reduplicatur explicitus conceptus paternitatis, & distinctio virtualis qua ab essentia divina distinguitur; sicut supra dicebamus de hac propositione: Paternitas divina est communicabilis. Unde sicut hic syllogismus: Essentia divina est pluribus communicabilis: Paternitas est essentia divina: Ergo Paternitas est pluribus communicabilis, non valet, nec est proprie expostorius, quia medium est commune multis; ita nec iste: Pater intelligit divina essentia: Paternitas est formaliter divina essentia: Ergo Pater paternitate intelligit. Si enim iste est expostorius, constat termino communi: si autem non est expostorius, sed in modo Dicitur, ut contendit Vasquez, oportet quod terminus medius sit plene distributus in Majori: quo posito, Major est falsa: quia sensus eius est, quod Pater tanquam ratione formaliter intelligit omnino quod identitatur cum essentia quod est falsum.

Deo secundo, relationes esse de conceptu essentiali Divinitatis.

Probatur primo ex D. Thoma infra qu. 39. art. 6. ad 2. ubi docet hanc propositionem: Deus est Pater: non minus esse per se, quam istam: Pater est Deus. Unde cum hac posterior sit per se primo modo, quia praedicatum est de essentia subjecti, ut iam ostendimus, idem dicendum est de priori. Ad id quod idem S. Doctor questione praecedenti art. 2. ad 3. ait: In ipsa perfectione divini esse continetur & Verbum intelligibiliter procedens, & principium Verbi, &c. Unde Cajetanus ibidem, & 3. p. qu. 2. art. 2. ad 5. & q. 3. art. 3. asserit quod si Deitas pro meritis definitur, includeret in sua ratione formali non solum quid est sapientia, iustitia, misericordia, & reliquorum attributorum, sed etiam quid est paternitatis, filiationis & spirationis.

Eadem veritas est fundamentum supra statuit facile potest suaderi. Ut enim §. 1. ostendimus, & fatetur Auctor secundae sententiae, cum quibus in praesenti disputamus. Essentia divina includit essentialiter in conceptu relationum: Ergo & relationes in conceptu essentiae. Probatur haec Consequentia: quia impossibile est duos conceptus objectivos ita inter se comparari, ut unus essentialiter includatur in alio, & alius pariter non includatur in ipso. Unde quia ens per rationem includitur in omnibus differentis, a nulla potest per rationem perfecte separari, ut communitate docetur a nostris Thomistis, in Antepredicamentis, & in Metaphysica. Ratio autem hujus doctrinae est, quia abstractio seu praecisio est motus quidam separativus: terminus autem ad quem separationis non potest in termino a quo separationis reperiri: Ergo eo ipso quod unum in alio essentialiter continetur, illud in quo includitur, per rationem ab eo separari aut praecisum non potest.

Confirmatur: Id praestat perfecta praecisio per conceptus, quod realiter facit realis separatio: Sed impossibile est quod unum sit realiter perfecte separatum ab altero, nisi etiam alterum sit perfecte separatum ab illo: Ergo etiam repugnabit duos conceptus objectivos ita se habere, ut unus perfecte per rationem abstractat ab alio, & alius non sit per rationem perfecte praecisus ab illo.

Dices: Animal perfecte abstractat ab homine, & equo, & tamen homo & equus non possunt concipi sine animalibus: Ergo duo conceptus objectivi ita possunt inter se comparari, ut unus essentialiter includatur in alio, quamvis ille pariter non includatur in illo.

Sed facile respondetur, negando Antecedens: genus enim non abstractat proprie a speciebus, ad quas ut totum potentia comparatur, sed a differentis essentialibus, quae se habent veluti partes, una cum illo totum metaphysicum componentibus, ut docetur a nostris Thomistis in Logica, & in Metaphysica.

Tertio principaliter probatur conclusio ex aliis fundamentis supra statuit. Essentia divina est realiter formaliter paternitas: Ergo est paternitas essentialiter. Antecedens constat ex dictis contra Scotum articulo praeced. Consequentia autem probatur primo: Ideo essentia divina est paternitas per identitatem formalem, quia formalitas essentialis, est infinita in ratione formalitatis: Ad etiam infinita est in ratione essentiae, Ergo est paternitas per identitatem essentialem.

Secundo probatur eadem consequentia: Ideo primum conceditur, quia alias formalitas Divinitatis esset in potentia ad paternitatem formaliter, & ex utraque resultaret in Patre compositio realis formalis: Ergo eadem ratione, si Divinitas non est paternitas per identitatem essentialem, erit ad paternitatem in potentia essentialiter, & ex utraque resultabit in Patre compositio essentialis.

Tertio probatur: Praedicatum competens realiter formae, non prout in potentia; sed ratione actualitatis, & prout in actu, non solum realiter, sed etiam essentialiter enuntiat de illa: Atqui paternitas convenit Divinitati realiter, non prout in potentia, sed ratione summae actualitatis: Ergo non solum realiter, sed etiam essentialiter praedicatur de illa.

Quarto: Si semel admittatur, praedicatum aliquod realiter formaliter enuntiat de Deo, & non essentialiter, cur repugnabit Deitate realiter formaliter de paternitate praedicari, & tamen non enuntiat de illa essentialiter? Ergo hoc secundum repugnat, ut fatentur Auctores contra quos disputamus in praesenti; primum etiam erit impossibile.

Denique, omissis aliis rationibus, probatur conclusio ex 83 alio fundamento supra exposito. Essentia divina, cum sit actus purissimus, identitatur sibi relationes summa identitate possibili, immo & imaginabili, dummodo ex illa nullam sequatur inconveniens: Sed identitas essentialis, major est identitate solummodo reali formali, & alias ex tali identitate essentia cum relationibus, nullam sequatur inconveniens: Ergo identitatur illas, non solum reali formali, sed etiam

etiam essentialiter identitate. In Majori nulla est difficultas, illamque multi ex Adversariis assumunt, ad probandum Divinitatem de relationibus essentialiter praedicari. Minor etiam pro prima parte, probatione non indiget: pro secunda vero probatur primo. Si enim aliquid inconveniens ex tali identitate inferretur, maxime esset, quod cum omne quod de praedicatione essentialiter dicitur, debeat etiam de subjecto essentialiter enuntiat, si filiatione v. g. essentialiter conveniret essentiae, & essentia paternitati, fieret inde, ut filiatione essentialiter competeret paternitati; & haec esset vera propositio: Paternitas est Filiatione essentialiter: Sed hoc inconveniens non sequitur: Ergo &c. Probatur Minor: Ex identitate formali reali filiationis cum essentia; & essentia cum paternitate, non sequitur paternitatem cum filiatione formaliter identitatem, aut filiationem de paternitate enuntiat formaliter, eo quod cum identitate reali formali sit inter illas distinctio rationis: Atqui etiam cum identitate essentiali filiationis cum essentia, & essentia cum paternitate, fiat inter illas distinctio rationis: Ergo ex identitate essentiali utriusque relationis cum essentia, non sequitur inter relationes identitas aut praedictio essentialis.

84 Explicatur hoc magis: Non minus lumine naturali notum est, quocumque identitatur cum tertio, identitari inter se, quam principium illud cui inveniuntur Adversarii: Quando quidem praedicatur de quopiam, quicquid praedicatur de praedico, praedicatur etiam de subjecto; immo hoc secundum supra primum fundari debet: Sed primum non tenet, quando extrema identitatur realiter cum tertio, ratione distinguatur ab illo, ut docet D. Thomas hic art. 3. ad 1. vel quando non identitatur cum tertio adaequate; quare ex identitate reali relationum cum essentia, non licet colligere realiter eas identitari inter se: Ergo pariter secundum principium ad sui inabilitatem expositum, ut praedicatum de subjecto enuntiet sine distinctione virtuali seu rationis ab ipso, vel praedicatione essentiali adaequate; & consequenter ex eo quod essentia de paternitate essentialiter praedicatur, & de essentia filiatione, non licebit colligere, filiationem de paternitate essentialiter dici, eo quod essentia virtualiter & ratione a paternitate & filiatione distinguatur, & nulla ex istis adaequet essentialiter.

Secundo probatur eadem Minor principalis. Quod dicitur ut proprietates de praedico, non minus debet ut proprietates de subjecto enuntiat, quam quod essentialiter dicitur de praedico, debeat essentialiter dici de subjecto: Sed filiatione v. g. praedicatur de Deo ut proprietates, in sententia Adversariorum, absque eo quod de Patre, cui convenit essentialiter Deitas, ut proprietates praedicatur: Ergo etiam poterit de essentia dici essentialiter, & tamen de Patre aut paternitate non essentialiter praedicari.

85 Tertio probatur contra illos qui nobiscum affirmant essentialiter divinam essentialiter includi in relationibus. Illi enim fatentur filiationem produci, & tamen negant produci essentialiter, etiam essentia in filiatione essentialiter includatur: Ergo pariter, non obstante quod paternitas includatur in essentia essentialiter, poterit non communitate, proindeque stare poterit essentialis inclusio paternitatis in essentia, absque eo quod paternitas debeat praedicari de Filio, de quo essentialiter praedicatur essentia; cum praedictio in communicatione fundetur.

86 Quod amplius confirmatur. Non minus communitate docetur a Conciliis & Patribus, paternitatem esse Patri propriam, & non communicari Filio, quam quod Deitas illi communicetur. Sed ad veritatem primi necessarium non est, quod omne praedicatum, essentialiter in paternitate includatur, sit Patri proprium, & Filio non communicatum: Ergo ad veritatem secundi necessarium non erit, quod omne praedicatum, essentialiter in paternitate contentum, Filio communicetur.

87 Denique contra omnes Adversarios, eadem Minor principaliter suadet. Illi enim fatentur essentialiter esse divinae naturae, quod sit communicabilis tribus Personis: Sed hoc praedicatum non enuntiat essentialiter de Patre, haec enim propositio est falsa: Pater est communicabilis tribus Personis: Ergo ex eo quod filiatione v. g. essentialiter praedicatur de essentia, & haec de Patre etiam essentialiter, non sequitur debere enuntiat de illo filiationem.

§. IV.

Satisfit objectionibus Adversariorum.

88 Obijciunt in primis Adversarii, D. Thom. q. 8. de potentia art. 2. ad 6. docet praedicationem istam, Deus est Pater, non esse per se formalem, sed idemque: At si paternitas includeret essentialiter in Divinitate, esset propositio per se formalis, cum omne praedicatum essentialiter in aliquo inclusum, per se formaliter enuntiet de illo: Ergo paternitas in Divinitate essentialiter non includitur. Et infra qu. 33. art. 3. ad 1. ait: Communis substantia divina esse de intellectu propriorum, sed non e converso: intellectus enim persona Patris intelligitur Deus, sed non converso: Theol. Graecae, Tom. II.

Ergo ex mente D. Thomae, paternitas in conceptu Divinitatis essentialiter non includitur.

Obijciunt etiam plura SS. Patrum testimonia, quae etiam 89 videntur militare contra nostram sententiam. Nam Boetius in libro de Trin. ait Trinitatem non dici substantialiter de Deo. Et D. August. 5. de Trin. c. 6. & sequentibus, docet relationes non praedicari de Deo secundum substantiam. Et Damascenus lib. 3. de fide c. 6. sic habet: Characteristica autem, hypostases, non natura sunt. Denique Athanasius dialogo 2. Trin. contra Anomaeum, dicit generationem non esse quid essentialis.

Ad D. Thom. respondeo illum in primo testimonio solum 90 negare praedicationem illam, Deus est Pater, esse per se formalem, formalitate constitutionis & expressiois, quod libenter fatemur; relationes enim non exprimentur in conceptu essentiae, nec metaphysice illam constituent: non autem negat esse formalem, formalitate inclusionis.

Vel secundo dicatur, illam praedicationem non esse per se formalem, per modum praedicationis essentialis eo modo quo attributa de essentia dicuntur: esse tamen formalem, per modum terminationis & modi essentialis.

In secundo etiam testimonio, solum intendit communia 91 esse de intellectu propriorum, tanquam praedicatum illis essentialis, enuntiatum de omni de quo propria praedicatur: quia ratione propria non sunt de intellectu communium, quia nec sunt praedicatione essentialia, sed modi essentialis; nec praedicantur, immedie fatemur, de omni de quo communia praedicantur: Et hoc sufficiebat intento D. Thomae, quod erat, communia esse priora propriis, subsistenti consequentia, quia nempe non valet: est Deus, Ergo Pater.

Eodem modo intelligenda sunt & explicanda SS. Patrum 92 testimonia ab Adversariis allegata: solum enim intendunt, relationes divinas non praedicari de Deo essentialiter, per modum constitutivi, vel per modum praedicationis essentialis; qualiter attributa de Deo enuntiantur; non negant tamen de illo dici essentialiter, per modum terminationis, aut modi essentialis.

Secundo argunt: Juxta Concilia & SS. Patres, Pater 93 communicat Filio totam essentiam; ita enim expresse habetur in Concilio Lateranensi cap. Firmiter, & cap. Damascenus, & in Florentino in literis sanctae unionis: At si paternitas esset de essentia Divinitatis, Pater generando Filium non communicaret illi totam essentiam, cum non communicet illi paternitatem; Ergo paternitas ad essentialitatem Divinitatis non pertinet.

Confirmatur primo: Si paternitas esset de Divinitatis essentialis, Filius non esset perfectus & integer Deus; quia illi deesset aliquid ad essentialitatem Divinitatis pertinens, nempe ipsa paternitas, quae illi per aeternam generationem non communicatur, ut definitur in praesenti Concilio: Consequens est falsum, & haereticum: Ergo idem quod prius.

Confirmatur secundo: In illo priori originis, quo Pater 95 intelligitur constitutus, & potens generare, & nondum intelligitur Filius generatus, intelligitur tota & integra, ac perfecta Divinitas; & tamen non omnes relationes & personae ibi intelliguntur: Ergo illa non sunt de Divinitatis essentialis.

Ad objectionem respondeo, Patrem communicasse Filio 96 totam essentiam, non tamen totaliter: quia ei communicavit constitutum Deitatis in esse naturae, & omnia attributa & praedicatione essentialia; non tamen omnem modum essentialem. Ex quo solum sequitur, paternitatem non pertinere ad essentialitatem Divinitatis, ut constitutum eius metaphysicum, vel ut praedicatum essentialis, quod libenter fatemur; non tamen quod non pertineat ad essentialitatem illius, tanquam modus essentialis. Et quidem in sententia Adversariorum, ex eo quod SS. Patres doceant, Patrem communicasse Filio totam substantiam, non licet inferre illi communicasse paternitatem, quae tamen ad substantiam Deitatis pertinet, ut illi fatentur. Insuper ex eo quod doceant Patrem non communicasse Filio paternitatem, non licet colligere non communicasse illi Divinitatem, quae in sententia plurium ex Adversariis est de paternitatis essentialis. Pariter ergo ex eo quod Patres doceant, Patrem communicasse Filio totam suam essentiam, non licet inferre, vel paternitatem de essentia Divinitatis non esse, vel communicatam fuisse Filio.

Ad primam confirmationem respondeo primo, negando 97 absolute Majorem: Tum quia relationes non addunt perfectionem ad essentialitatem divinam, ut articulo quinto dicemus, unde ex eo quod singulis personis non competant, non tollitur quin qualibet persona sit integer Deus, integritate perfectionis: Tam etiam, quia non omnis modus essentialis Divinitatis, singulis personis debetur.

Vel secundo, majoris claritas gratia, distinguo eandem Majorem: Filius non esset perfectus & integer Deus, integritate praedicationum essentialium sibi debita, nego Majorem: integritate modorum essentialium, qui Divinitati debentur, & non singulis personis, concedo Majorem. Hoc idem argumentum Adversarii tenentur solvere, loquendo de integritate reali, sicut nos illud solvimus, loquendo de integritate essentiali.

98 Vel secundo, majoris claritas gratia, distinguo eandem Majorem: Filius non esset perfectus & integer Deus, integritate praedicationum essentialium sibi debita, nego Majorem: integritate modorum essentialium, qui Divinitati debentur, & non singulis personis, concedo Majorem. Hoc idem argumentum Adversarii tenentur solvere, loquendo de integritate reali, sicut nos illud solvimus, loquendo de integritate essentiali.

Ad secundam confirmationem, similiter respondeo, quod in illo priori originis, quo Pater intelligitur constitutus, & potens generare Filium, intelligitur a nobis tota essentia, quia pro tali signo in eo concipiuntur omnia attributa & predicata essentialia; sed non intelligitur totaliter, quia non explicatur pro illo signo omne quod pertinet ad essentiam divinam, tanquam modificativum & terminativum illius.

99 Tertio obijciunt: Quidquid essentialiter predicatur de Divinitate, predicatur etiam essentialiter de singulis personis divinis: At de Patre non predicatur essentialiter filio, neque e contra de Filio paternitas: Ergo paternitas & filio non sunt de essentia Divinitatis.

Hoc argumentum plurimum extollunt & magnificant Adversarii, illudque Suarez evidens ac demonstrativum appellat. Longe tamen a veritate distat illius iudicium; nam argumentum illud est pure sophisticum, ac simile illi quod Hæretici formant contra Mysterium Trinitatis, hoc modo: Quidquid entitative & realiter est Deus, seu essentia divina, est in qualibet persona divina & de illa predicatur: Sed filio v.g. est realiter entitative Deus, seu essentia Dei: Ergo filio convenit culibet persona divina, & de illa predicatur. Quare sicut hoc argumentum est purum sophisma, & peccat mutando quid in ad aliquid (quod D. Thomas appellat fallaciam accidentis in Divinis) ita & argumentum Suarez. Unde

100 In forma respondeo primo, distinguendo Majorem: Quidquid essentialiter predicatur de divina natura, tanquam quid, seu per modum predicati quidditativi, eo modo quo attributa de illa emanantur, predicatur etiam essentialiter de singulis personis divinis, concedo Majorem. Quod predicatur tanquam ad aliquid, & per modum relationis, seu tanquam modus inadequatus divinae naturae, nego Majorem. Paternitas autem & filio, ut sepe diximus, non sunt predicata quidditativa divinae naturae, nec ad metaphysicam ejus constitutionem pertinent, sed solum sunt modi quidam inadequati & inconvertibiles, a quibus essentia divina, ob infinitam suam fecunditatem, potest essentialiter modificari & terminari: unde illis sublati, destrueretur divina essentia.

Potestque hoc explicari, exemplo entis, quod essentialiter potest modificari per modos existendi per se, & in alio: Unde illi sunt de conceptu quidditativo entis, quamvis totam ejus latitudinem & amplitudinem non adaequant, nec sint cum eo convertibiles. Id enim, ut sepe diximus, habet essentia divina ratione infinitatis, & summe actualitatis, quod habet ens ratione suatranscendentiae & communitatis. Aptius adhuc exemplum esset ad hoc explicandam, si natura humana subsisteret a parte rei separata ab individuis, ut ponebat Plato: in tali enim casu natura humana identificaret sibi essentialiter omnia individua, & tamen quolibet seorsim esset inadequatum respectu illius.

101 Secundo responderi potest argumento Suarez, aliter distinguendo eandem Majorem: Quidquid essentialiter predicatur de Divinitate, predicatur etiam essentialiter de singulis personis: vel absolute, vel cum reduplicatione essentiae, concedo Majorem: absolute semper, nego Majorem. Similiter distinguo Minorem: de Patre non predicatur filio, absolute, concedo Minorem: cum reduplicatione essentiae, nego Minorem, & Consequentiam. Solutio patet ex supra dictis: sicut enim hoc propositio: *Paternitas est communicabilis*, absolute concedi non potest, bene tamen cum addito, & specificata essentia ex parte subiecti, dicendo scilicet: *Paternitas est essentia divina, pluribus communicabilis*. Ita etiam ista: *Pater est filio*, absolute concedenda non est: bene tamen ista: *Paternitas est essentia, qua filio essentialiter est*.

102 Obijciunt ultimo: Si relationes essentialiter includerentur in divina essentia, illa non esset pure absoluta, sed partim absoluta, & partim relativa: immo & ad aliud relata, proprius enim effectus relationis est, consistere relatum ad aliud.

103 Respondeo quod hoc inconveniens sequeretur, si relationes includerentur in essentia divina explicitè & constitutive, aut per modum predicati essentialis: scilicet autem, ex eo quod implicite tantum, & tanquam modi quidam inadequati in ea includantur: ut patet exemplo entis sepius adducto. Ex eo enim quod modus differentialis predicamenti relationis implicite in ente includatur, non sequitur rationem entis ut sic esse ad aliud relatum, quia ad hoc necessarium esset ut explicite & constitutive in illo importaretur.

104 Dices: Ex eo quod ratio entis includit implicite diversitatem modorum, non gaudet perfecta unitate, sed solum unitate analogâ: Ergo pariter, si divina essentia implicite contineat diversitatem relationum, perfecta unitate & simplicitate non gaudebit.

Respondeo distinguendo Antecedens: Præcisè ex illa causâ, nego Antecedens. Ex illa, & qualitas finitus conceptus est, & communis solum communitate rationis, concedo Antecedens, & nego Consequentiam: nam conceptus explicitus essentiae divinae infinitus est, & communis, non communitate rationis, sed reali.

Quomodo realis relationum distinctio stare possit, cum perfecta identitate illarum in essentia?

Hanc difficultatem merito appellat Gregorius Nyssen- 105 nus *Enigma Sacratissimum*, cuius perfecta intelligentia & solutio usque ad clarum dei visum differenda est. Unde non otiose in Evangelio dicitur, de nocte venisse quemdam ad amicum suum, & rogasse, *Amice accomoda mihi tres panes*, prout non esse aliud quam Trinitatis cognitionem (quæ verus animi cibus est) docet Augustinus serm. 29. de verbis Domini. De nocte enim venit: quia caliginosa & obscura est, quamdiu in hac vita mortali sumus, trium personarum in unitate indagatio, & Reatorum est verius, quam hic peregrinantium. Quod etiam forte sub mysterio indicatum est Genes. 18. ubi dicitur Abraham in officio Tabernaculi fuisse, quando tres vidit, & unum adoravit: quasi tunc incipiat anima in Trinitate personarum naturæ unitatem aspicere, cum in extremis constituta, & tabernaculo corporis egreditur.

Quia tamen Catholicus Doctor debet fidei Mysteria defendere, & ostendere illa principiis luminis naturalis minime repugnare, nec esse contra rationem, quamvis sint supra rationem, proposita difficultas breviter discutenda est, & quomodo realis relationum aut personarum distinctio, cum perfecta identitate illarum cum essentia, coherere possit, breviter declarandum est.

Ratio autem dubitandi, & eaque gravissima, petitur ex illo communi principio, quod est præcipuum totius artis syllogisticae fundamentum: *Qua sunt eadem uni tertio, sunt eadem inter se*. Sed (substantur) divinae relationes realiter identificantur cum essentia, ut supra ostensum est: Ergo realiter identificantur inter se.

Hoc argumento oppressi Hæretici, & huic veluti scopulo allidentes, naufragium in fide fecere, & in variis erroribus prolapsi sunt. Sabellius enim pluralitatem ac distinctionem realem personarum sustulit: Arius essentia unitatem negavit: Gilbertus Porretanus distinctionem realem entitativam inter essentiam & relationes posuit. Catholici vero Doctores, ut Durandus & Scotus, saltem distinctionem modalem, aut formalem ex natura rei, inter relationes & essentiam fixerunt. Nominales e contra in alio extremo positi, ea ne ratione quidem distingui inter se docebantur. Denique Suarez & Vasquez, ut ab hac difficultate facilius se expedirent, dixerunt præstatum axioma tenere solum in rebus creatis, non vero in Deo; in quo propter infinitatem potest eadem numero natura in tribus personis realiter distinctis subsistere. Sed hi omnes modi dicendi superius impugnantur, excepto ultimo, qui merum effugium est, & proposita difficultas elusio, non solutio, potestque facile consulari: Nam principium illud (ut diximus) est præcipuum, ac fere unicum totius artis syllogisticae fundamentum; illa enim ex identitate extremorum cum tertio, facta in præmissis, infert in conclusione identitatem illorum inter se: Sed ars syllogistica non minus locum habet in Deo, quam in creaturis: Ergo & præstatum principium veritas. Hac ergo solutione rejecta.

107 Aliter proposita difficultas occurrendum est, ac dicendum cum Angelico Præceptore q. 8. de potentia art. 2. ad 7. & 10. argumentum, & 1. ad Annibal. dist. qu. unica art. 1. ad 1. & hic art. 3. ad 1. Axioma illud philosophicum esse universaliter verum, quando extrema identificantur cum tertio re & ratione; quando autem realiter identificantur cum tertio, ratione tamen distinguuntur ab illo, non esse universaliter verum. Unde cum relationes divine essentialiter sint idem cum essentia, ratione tamen ab illa distinguantur, ex identitate illarum cum divina essentia, non sequitur identificari realiter inter se.

108 Ratio autem hujus doctrinae est, quia eo ipso quod extrema ratione distinguuntur a medio, possunt ex eo capite quo differunt importare oppositionem relativam, & ratione illius realiter inter se distinguuntur, quamvis a medio, cum quo oppositionem non habent, realiter non distinguantur. Et ita contingit in Deo: quia enim paternitas & filio ratione & virtualiter ab essentia distinguuntur, explicantur rationes oppositas inter se, scilicet autem cum essentia: & id eo inter se realiter distinguuntur, quamvis idem sint cum essentia. Sicut si per impossibile tres entis proprietates, scilicet unum, verum, & bonum (servata perfecta identitate cum ratione entis in eis transcendentia inter inclusa) oppositione relativa inter se gauderent, ratione hujus oppositionis realiter inter se distinguerentur, quamvis a ratione entis in eis imbuta ratione tantum differrent.

109 Eiusdem mysterii aliquod cernitur vestigium in actione, passione, & motu, quæ D. Thomas hic art. 3. ad 1. in exemplum illius adducit: nam licet actio & passio a motu distinctione solum modali distinguantur, differunt tamen realiter inter se, distinctione reali majore, propter oppositionem quam habent. Et si motus esset tante perfectionis & amplitudinis, ut posset sibi omnino realiter identificare actionem & passionem, cum sola distinctione rationis ratiocinata, ad hoc

adhuc actio & passio, ratione oppositionis qua gaudet realiter inter se distinguerentur. Dixi aliquod cerni vestigium: quia ut ait idem S. Doctor in 1. dist. 33. qu. 1. art. 1. ad 2. *Omnia similia, quæ ad explicandam unitatem essentiae cum distinctione personarum ex creaturis adduci possunt, plus habent de dissimilitudine, quam de similitudine; & ideo magis adhaerent a veritate mysterii, quam in ejus certissem intellectum inducant.*

110 Sed contra illam solutionem, & illius axiomatis explanationem a D. Thoma traditam, obijci potest, quod idem S. Doctor a. contra Gentes cap. 9. ut probat quod potentia Dei & illius actio sunt idem, arguit sic: *Qua uni & eidem sunt eadem, sibi invicem sunt eadem: Divina autem potentia est ejus substantia, ejus etiam actio est ejus substantia: Ergo in Deo non est aliud potentia, & aliud actio.* Ita de verbo ad verbum D. Thomas. At potentia & actio non identificantur re & ratione cum divina substantia, sed tantum realiter, cum distinctione rationis: Ergo juxta D. Thomam tenet præstatum principium, non solum quando extrema re & ratione identificantur cum tertio, sed etiam cum solum realiter identificantur cum illo.

111 Hanc difficultatem movet Ferrariensis loco nuper allegato, & respondet, distinctionem rationis ratiocinantis extremorum a tertio non obitare, quominus ex colligatur reali cum illo, realis illorum identitas inter se colligatur; bene tamen distinctionem rationis ratiocinatae, qua ortum habet ex rebus secundum se, & non ex sola imperfectioe nostri intellectus: potentia autem & operatio solum ratione ratiocinante distinguuntur ab essentia divina; paternitas vero & filio, ratione ratiocinata, seu virtualiter ab illa differunt, & ideo ex identitate potentiae & operationis cum divina essentia, recte intulit D. Thomas, illas realiter identificari inter se; quamvis ex identitate relationum cum essentia, realis earum identitas inter se non inferatur.

Hæc solutio probabilitate non caret, quia tamen non habet locum in opinione plurimum Thomistarum, qui operationem & potentiam ab essentia divina virtualiter differre existimant, ut proposita difficultas, in omni sententia resolvatur.

112 Secundo, & forte melius responderetur, distinctionem rationis ratiocinante extremorum a medio, non inferre positive distinctionem realem extremorum inter se, sed tantum permissivè: id est permittit ut in aliqua materia realiter inter se extrema distinguantur, non obstante reali identitate cum tertio. Tunc autem exerceret permissio, quando extrema distinguuntur ratione per formalitates importantes oppositionem; & quia paternitas & filio in Divinis ab essentia distinguuntur virtualiter, & ratione ratiocinata per formalitates oppositas relative, inde fit, ut ex reali identitate, quam habent cum essentia divina, non inferatur licet identificari inter se. Ceterum potentia & operatio, licet distinguantur ratione ratiocinata ab essentia (ut aliqui probabiliter sentiunt) non tamen important formalitates oppositas relative: & ideo ex eorum identitate cum divina essentia, recte intulit D. Thomas illa identificari inter se.

113 Hæc doctrina est expressè D. Thomæ hic art. 3. ad 2. quod ita procedebat: *Sicut paternitas & filio, secundum nominis rationem, distinguuntur ab essentia divina, ita & bonitas & potentia: Sed propter hujusmodi rationis distinctionem, non est aliqua realis distinctio bonitatis & potentiae divinae; Ergo neque paternitas & filio. Cui argumento sic respondet: Ad secundum dicendum, quod potentia & bonitas non important in suis rationibus aliquam oppositionem, unde non est similis ratio.* Sentit ergo, quod quando extrema ratione distincta a medio, non important rationes oppositas relative, tunc identitas illorum cum tertio arguit realem identitatem illorum inter se: scilicet autem quando important rationes inter se relative oppositas, ut contingit in subiecta materia. Quare idem S. Doctor in 1. sent. dist. 2. q. 1. art. 5. ad 4. hæc scribit: *Licet sapientia divina secundum suam rationem differat ab aliis attributis, non tamen illis opponitur, cum sapientia bonitatem & alia attributa secundum comparationem esse in eodem subiecto; & ideo non habet rationem distinguendi supposita divina nature, sicut habent relationes oppositæ: sed sicut sapientia divina realiter facit effectum sapientiae, propter veritatem rationis ipsius qua movet, ita relatio facit verum distinctionem, propter relationis veram rationem qua salvatur.* Quibus verbis non solum responsum nostrum confirmat, sed etiam rationem fundamentalem insinuat, cur relationes divine, non obstante reali identitate cum essentia, realiter inter se distinguantur. Nam proprium est rei infinite identificare sibi res, salvis earum rationibus formalibus: unde sicut ratio formalis sapientie (quæ est cognoscere res per altissimum causam) perfectissime salvatur in Deo, non obstante identitate ejus reali illius cum essentia: ita & ratio formalis relationis debet in eo perfecte salvari, non obstante identitate reali illius cum natura divina: Sed propria ratio ac essentia relationis est opponi suo correlativo, & ab eo realiter distinguui: Ergo divinae relationes, salva reali identitate quam habent cum essentia, opponuntur realiter inter se, & ratione hujus oppositionis realiter inter se dis-

tinguntur. Hic est profundissimus D. Thomæ discursus, & vera ac germana hujus principii, quod totius artis syllogisticae fundamentum est, explicatio & intelligentia: ex qua facile diluuntur aliqua instantia, quæ a quibusdam Recentioribus opponi solent in contrarium.

114 Sic enim arguit Molina & Vasquez: Recte inferitur Petrum esse animal, ex hoc quod fit idem cum homine: a quo tamen petreitas & animalitas distinguuntur ratione: Ergo licet extrema a tertio ratione differant, recte inferitur ea realiter identificari inter se, ex eo quod realiter cum tertio identificantur.

115 Præterea, Ex hac solutione & doctrina D. Thomæ sequitur syllogismus expositiorum esse profusus inutillem: Sed hoc non est dicendum: Ergo &c. Sequela probatur: Quando extrema re & ratione identificantur cum tertio, sunt synonyma inter se: Sed nulla est necessitas probandi synonymia sibi esse idem; ita enim notum est ac apertum, tunicam & indumentum identificari inter se, ut probatione non egeat, immo stultum fit talem probationem intendere: Ergo si principium illud: *Qua sunt eadem uni tertio, sunt eadem inter se*: solum est universaliter verum, quando extrema re & ratione identificantur cum tertio, sequitur syllogismus expositiorum nullus esse utilis.

116 Sed ad hæc patet responsio ex supra dictis. Ad primum enim jam diximus, eo quod extrema ratione distinguuntur ab aliquo tertio, non posse positive inferri ea realiter distinguui inter se, sed tantum permissivè: & permissioem tunc exerceri, quando extrema distinguuntur ratione a tertio, per formalitates importantes oppositionem relativam. Unde quia animal & Petrus non distinguuntur ratione ab homine, per formalitates relative oppositas, sicut paternitas & filio in Divinis distinguuntur ab essentia: hinc sequitur recte inferri, Petrum esse animal, ex eo quod Petrus & animal sint idem cum homine; non tamen recte colligi, Patrem & Filium realiter identificari inter se, ex eo quod paternitas & filio ratione solum ab essentia differant.

117 Ad secundum, nego etiam sequelam. Ut enim utilitas syllogismi expositiorum salvetur, sufficit quod quamvis solus in terminis synonymis habeat vim universalem, & sine instantia; inter extrema tamen ratione distincta a medio, quæ synonymia non sunt, habeat vim inferendi in materia particulari, sicut revera habet; quia (ut modo dicebamus) principium illud philosophicum: *Qua sunt eadem uni tertio, sunt eadem inter se*, tenet in extremis identificatis realiter cum medio, quamvis differant ab illo ratione, si illa extrema non important formalitates oppositas.

118 Secunda solutio rationis dubitandi initio propositæ, & secunda præstati axiomatis explicatio, fumiunt etiam ex D. Thomæ in 1. dist. 33. qu. 1. art. 1. ad 2. ubi hæc scribit: *Si aliquando duo sunt idem, secundum id quod idem sunt, in quocumque est unum, est & alterum: Paternitas autem & essentia divina sunt idem secundum esse; & ideo sicut in Filio est esse essentia, ita & in Patre est esse paternitas, quia in Divinis non est nisi unum esse. Sed paternitas habet aliquid in quo non unum cum essentia, scilicet rationem paternitatis, quæ est alia a ratione essentiae: unde secundum illam rationem respectus potest esse in Patre & non in Filio, seu distinguere Patrem a Filio.* Quibus verbis declarat S. Doctor, ea quæ sunt eadem uni tertio, esse eadem inter se, secundum id quod est ratio identificationis in tertio, non vero secundum aliud. Unde quia esse, seu essentia, est ratio in qua paternitas & filio identificantur, non vero ipsa relatio aut personalitas; sequitur quod Pater & Filius sint idem in essentia, seu essentialiter, non vero idem personaliter, seu in relatione. Eandem interpretationem tradunt Capreolus in 1. dist. 2. qu. 4. Ferrariensis a. contra Gent. c. 9. & Scotus in 1. dist. 2. qu. 4.

119 Contra illam tamen arguit Molina, Vasquez, Suarez, & alii Recentiores, in hunc modum. Si ex identitate extremorum cum tertio, solum inferretur illorum identitas in tertio, probaretur idem per idem, & esset manifesta petitio principii: Sed hoc non est dicendum: Ergo &c. Probatur Major: Identitas extremorum in medio affirmatur in præmissis: Ergo si pro conclusione inferatur sola ista identitas, idem per idem probatur, & petitur principium.

Respondeo negando Majorem, ad probationem, nego Antecedens. Aliud enim est identitas extremorum cum medio, aliud vero identitas extremorum in medio: quia in primo importatur medium, ut extremum identitatis aliorum extremorum cum illo: in altero autem medium importatur, non ut extremum, sed ut medium identitatis; extrema vero sunt illa, quorum identitas cum medio in præmissis affirmatur: v.g. in hoc syllogismo: *Hæc essentia divina est paternitas: Hæc essentia est filio: Ergo paternitas & filio sunt idem in essentia, vel ejusdem essentia*: in præmissis importatur essentia, ut extremum identificationis filiationis & paternitatis; in conclusione autem non sic importatur, sed extrema sunt paternitas & filio, essentia autem est medium in quo, & ratione cujus inter se identificantur.

120 Tertia explicatio præstati axiomatis est Capreoli, Nazarii, Salmanticensium, & aliorum, qui docent illud habere locum tantum in his, quæ sunt idem cum tertio adæquate